

DEMOKRATIJA BEZ VOL.2 INSTITUCIJA

Autor/ka:

**Dragan Koprivica
Milica Kovačević**

20.
DODINKA

CENTAR ZA
DEMOKRATSKU
TRANZICIJU

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Norwegian Embassy

Belgrade

Realizaciju projekta finansijski je podržala
ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu
www.norveska.org.rs

DEMOKRATIJA BEZ VOL.2 INSTITUCIJA

Autor/ka:

**Dragan Koprivica
Milica Kovačević**

NOVA METODOLOGIJA PRIDRUŽIVANJA:

NOVA ŠANSA ZA ZAPADNI BALKAN I ZA EU NA ZAPADNOM BALKANU

Dosadašnja politika Evropske unije imala je ograničeni uticaj na stanje vladavine prava u državama Zapadnog Balkana. I pored formalnog ispunjavanja postavljenih zadataka i postepenog usklađivanja s pravnom tekovinom EU, postalo je očigledno da se ne ostvaruju željeni efekti i da države Zapadnog Balkana stagniraju, pa čak i nazaduju na polju demokratizacije.

Pregовори u okviru poglavlja rezultirali su brojnim izmjenama propisa, institucija i procedura, ali to nije u cijelosti dovelo do osnaživanja demokratskih institucija i održivih demokratskih praksi. Ni u jednoj od država Zapadnog Balkana nije ostvarena ravnoteža vlasti, već je izvršna vlast zadržala dominaciju nad parlamentima i pravosuđem. Na vrhu ove neustavne pirami-

de moći suvereno stolju političke partije, koje moć crpe iz izbora spornog legitimiteta. Ta moć je zarobljena od strane malog broja pojedinaca, silne nove klase koja postepeno zatvara svaki prostor za preispitivanje odgovornosti. Njihov politički uticaj je u svakom trenutku bio efikasna brana stvaranju institucija sa integritetom i kredibilitetom i jačanju profesionalne javne uprave.

Ove anomalije su počeli prepoznavati i građani Zapadnog Balkana. Nekoherentne poruke iz Brisela i drugih evropskih prijestonica su umanjile njihovu vjeru u evropski projekat, budući da je postalo jasno da je članstvo još daleko, a proces ne ishoduje promjenama važnim za živote građana. Evropski uticaj u regionu je u

posljednjih nekoliko godina oslabio, a nacionalističke političke elite su iskoristile taj period za vraćanje staroj retorici i podizanju regionalnih tenzija.

Centar za demokratsku tranziciju (CDT) je još prije četiri godine odlučio da napredovanje u procesu Evropskih integracija ne prati kroz mjere iz pregovaračkih poglavlja, već da kroz sopstvenu metodologiju mjeri napredak u ispunjavanju najvažnijih političkih kriterijumima EU. Zajedno sa kolegama iz Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA) iz Srbije, Metamorfozis fondacije iz Sjeverne Makedonije i Udruženja građana "Zašto ne?" iz Bosne i Hercegovine u drugom uzastopnom ciklusu mjerili smo napredovanje u oblastima izbora, reforme javne uprave, reforme pravosuđa, borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala i slobode medija. Naša procjena je bila da će ove teme, a ne frizirane statistike koje proizvode vlasti determinisati budućnost naših pregovora sa EU.

Ispравnost našeg pristupa je sada potvrđena i u Kominiku Evropske komisije „Poboljšanje procesa pridruživanja - vjerodostojna perspektiva EU za Zapadni Balkan“ iz februara 2020. godine. Novom pregovaračkom metodologijom uvodi se pregovaranje u okviru klastera, tj. grupa povezanih poglavlja. Fundamentalni klaster

je najkomplikovаниji i najteži za pregovaranje. U okviru njega su poglavlja 23 i 24, kao i Javne nabavke (5), Statistika (18) i Finansijska kontrola (32). Međutim, ono što je važno je da se kroz novi pristup u ovaj klaster uvode i funkcionalisanje demokratskih institucija i reforma javne uprave, teme koje su i do sad bile dio procesa pristupanja ali ne i pregovora u okviru poglavlja.

Fundamentalni klaster će biti prvi otvoren i posljednji zatvoren, i napredak u okviru ove oblasti će odrediti tempo ostatka pregovora. Pored oblasti vladavine prava, u okviru fundamentalnog klastera biće potrebno donijeti još jednu mapu puta – o funkcionalisanju demokratskih institucija i reformi javne uprave, i sve to snažnije povezati sa programom ekonomskih reformi.

Iako je još puno nepoznanica, već se sada može zaključiti da je ovo velika šansa za novi kreditibilitet procesa evropske integracije Zapadnog Balkana. To važi i za zemlje koje još nijesu počele ili počinju pregovore, ali i za Crnu Goru i Srbiju koje su zaglavljene u statusu quo, u kome se sve radilo da se ništa ne postigne. Novi pristup može značiti novi podstrek za demokratizaciju, za oslobađanje institucija, snaženje parlamenta, zaštitu pravosuđa i medija od uticaja i slabljenje političke dominacije nad javnom administracijom i procesima donošenja odluka.

IZBORI:

NARUŠENI LEGITIMITET DEMOKRATSKIH INSTITUCIJA

U zemljama Zapadnog Balkana izborni procesi su, po pravilu, izvor novih političkih tenzija. Legitimitet takvih izbornih procesa dalje proizvodi narušeni legitimitet svih institucija i procesa koji iz njih proističu.

U proteklom periodu ni u jednoj od analiziranih država nije došlo do željenih promjena zakonodavnog i institucionalnog okvira. U Bosni i Hercegovini, uprkos jasnim međunarodnim preporukama, napravljeni su mali pomaci na unapređenju ustavnopravne legislative koja se tiče izbora, pa će se nakon blokade koja je trajala duže od decenije konačno održati izbori u Mostaru. Izborna reforma u Crnoj Gori je prekasno počela i završila se potpunim neuspjehom, bez dogovora o ključnim pitanjima, i uz unilateralno usvajanje uglavnom tehničkih promjena od strane vladajuće koalicije. U Srbiji je nakon dugo vremena pristupljeno izbornoj reformi, ali je ona rezultirala samo formalnim promjenama, dok je suština ostala i dalje ista, bez zadovoljavajućih promjena u praksi. Nešto bolja situacija je zabilježena u Sjevernoj Makedoniji, gdje su ostvarena poboljšanja u registraciji birača, procedurama glasanja i modelima kontrole finansija, ali bez reforme izbornog modela koji favorizuje veće partije i kaznene politike koja je naročito slaba kad su u pitanju pritisci na birače i klijentelizam.

Nije bilo ni bitnijih unapređenja institucija zadržanih za izbore. Centralne izborne komisije nijesu profesionalna i stručna tijela, već organi sačinjeni od predstavnika političkih stranaka. Jedino je u Bosni i Hercegovini situacija različita, gdje komisija nije sačinjena po partijskom već po nacionalnom ključu, iako i tu partie utiču na selekciju. Antikorupcijske agencije često nemaju dovoljno kapaciteta niti volje da se izbore s političkom korupcijom. Zloupotreba javnih resursa u svrhu kampanje i sumnje u nezakonito finansiranje partija i kampanja nastavljaju da opterećuju izborne procese i generišu nepovjerenje građana u izbore.

Ni u jednoj od država obuhvaćenih istraživanjem nemamo izbalansirano izvještavanje i ravnopravan pristup medijima u toku izbora. Regulatorna tijela često ne sprovode kvalitetan monitoring, imaju pristrasan odnos prema pojedinim medijima ili nemaju na raspolaganju odgovarajuće mjere i sankcije za one koji ne poštuju pravila. Samoregulacija je u pojedinim državama slaba, ili nepostojeća. Sve ovo negativno utiče na pravo građana da budu tačno i objektivno informisani o izbornoj ponudi.

DEMOKRATIJA BEZ INSTITUCIJA VOL.2

JAVNA UPRAVA: SEKTOR ZA POLITIČKE UHLJEBE

Proces reforme javne uprave u čitavom regionu već dugo traje, a rezultati te reforme su jedva vidljivi iz ugla građana. Ambiciozne strategije, zakoni i projekti još uvijek ne utiču na rješavanje najvećih problema javne administracije.

Podložnost političkom uticaju, nepotizam, klijentelizam i partijsko zapošljavanje, samo su neke od fraza bez kojih se ne može opisati javna uprava u državama Zapadnog Balkana. U Sjevernoj Makedoniji je pokušan iskorak, kroz uvođenje sistema zapošljavanja po zaslugama, ali se on u praksi ne primjenjuje. I dok vlasti u svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem mogu grlato braniti svoje propise i mјere i planove, eksperti su saglasni u tome da kvalitet i zasluge nijesu kriterijumi po kojima se popunjava javna uprava.

Upravo takvo popunjavanje dovelo je u svim državama do velikih viškova zaposlenih, uz istovremeni nedostatak stručnih kadrova. Procesima optimizacije nije prethodila adekvatna

funkcionalna analiza, a mјere reorganizacije i optimizacije se zaobilaze alternativnim metodama, poput ugovora o privremenim i povremenim poslovima.

Učešće građana u donošenju odluka i kreiranju politika formalno postoji, kao mјera kojom treba zadovoljiti zahtjeve EU, a ne kao istinska otvorenost za predloge sa strane. Formalni mehanizmi za učešće NVO se, naročito u Srbiji i Crnoj Gori, sve više obesmišljavaju uvođenjem GONGO-a koji daju lažni legitimitet procesima.

Reforma sistema lokalne samouprave, nije zasnovana na realnim ekonomskim pokazateljima, već se često svodi na partijska namirivanja. U svim zemljama primjetne su velike razlike u razvijenosti opština, zbog čega imamo veliki broj nefunkcionalnih i finansijski neodrživih opština koje neodgovorno i netransparentno raspolažu budžetima i ne ispunjavaju poreske i druge obaveze.

PRAVOSUĐE: *DALEKO OD DEPOLITIZACIJE I NEZAVISNOSTI*

I pravosudne reforme u svim zemljama traju već dugo, kroz usvajanje strateških dokumenata i zakona koji nikako da nas približe cilju – depolitizovanom i nezavisnom pravosuđu.

Uprkos pozitivno ocijenjenim zakonodavnim reformama, pravosuđe u praksi nije zaštićeno od političkih uticaja, niti od uticaja zakonodavne i izvršne vlasti. Ovo posebno dolazi do izražaja prilikom izbora i napredovanja nosilaca pravosudnih funkcija, koje prate optužbe za pristrasnost, konflikt interesa, nedosljednu primjenu zakonskih kriterijuma. U Srbiji sudije i tužioce još uvijek bira parlament, i nije došlo do ustavnih reformi koje su trebale da garantuju nezavisnost sudstva. Sve ovo dovodi do postepenog i posvećenog stvaranja kadrovske baze pravosuđa gdje neće ni biti potrebno vršiti uticaj na odluke u pojedinačnim slučajevima – cijeli sistem usmjerava sudije i tužioce na „samostalno“ dolaženje do poželjnih zaključaka.

Povjerenje javnosti u pravosuđe slabi i zahvaljujući aferama vezanim za sami vrh pravosudne vlasti. U Bosni i Hercegovini i Sjevernoj Makedoniji su visoki predstavnici pravosuđa povezani sa koruptivnim aferama, dok se u Crnoj Gori kandidati za sudije bave prepisivanjem a posluh se obezbjeđuje višestrukim mandatima predsjednika sudova uz kreativno tumačenje Ustava. U Srbiji izostaju reakcije pravosuđa ili se predugo čeka na epilog postupaka koji se vode povodom afera u koje su ukjučeni visoki državni funkcioneri. Ovo ima negativan uticaj na povjerenje građana u pravosuđe, koje ni u jednoj od analiziranih država nije na visokom nivou.

Pod pritiskom integracionih procesa statistike efikasnosti i broja riješenih predmeta se blago popravljaju, ali racionalizacija pravosudne mreže još uvijek ne daje željene rezultate u smanjenju opterećenosti pojedinih sudova.

MEDIJI:

ŠTIMUNG IDEOLOGIJAMA I MOĆNICIMA

Ambijent za djelovanje medija ni u jednoj od analiziranih država nije ni blizu zadovoljavajućeg nivoa. Neki od ključnih problema koje svi dijelimo su neuređeno tržište, neadekvatna regulacija, slaba ili nepostojeća samoregulacija, politički uticaji na medije i nebezbjedno okruženje za novinare.

U Srbiji je uz snažnu podršku međunarodne zajednice usvojena solidna medijska strategija, dok u drugim državama ne postoje strateški dokumenti, a u nekim slučajevima je i zakonodavni okvir zastario i prevaziđen. Medijski regulatori nijesu politički nezavisni, i ispoljavaju pristrasnost i selektivnost u radu. U pojedinim državama medijsku scenu opterećuje i nepostojanje adekvatne samoregulacije.

Prijetnje pritisci i napadi na novinare se nastavljaju, a etiketiranje i diskreditacija novinara koji kritički izvještavaju postaje manir političara. U Sjevernoj Makedoniji se broj napada na novinare smanjio, ali raniji slučajevi napada na novinare i dalje ostaju neriješeni.

Pristrasno izvještavanje medija je svakodnevna pojava, malo je onih koji nijesu pod političkom kontrolom. Politički pluralizam je sve manje prisutan i na javnim servisima i u drugim medijima, pa umjesto političkih debata građani često slušaju propovijedi istomišljenika. Poseban je problem što ni javni emiteri nijesu politički nezavisni i finansijski održivi. Ni privatni mediji najčešće nijesu finansijski održivi i u velikom dijelu zavise podršku i reklamiranje javnog sektora, što se često sprovodi na netransparentan način i omogućava uplitanje vlasti u uređivačke politike medija.

Na ovakvom tržištu brojni mediji postaju sredstva širenja dezinformacija i propagandne, bilo iz političkih ili iz ekonomskih razloga, a ni jedna država nema funkcionalne mehanizme da se ovim pojavama suprotstavi na demokratski način.

KORUPCIJA I ORGANIZOVANI KRIMINAL: NAŠ NAČIN ŽIVOTA

Zarobljena država, endemska korupcija, korupcija kao način života, korupcija u svim porama društva – samo su neke od sintagmi kojima organizacije civilnog društva, analitičari, ali i međunarodne organizacije sve češće opisuju stanje u državama Zapadnog Balkana.

Nacionalne vlasti nemaju dovoljno dobar odgovor na ove kritičke ocjene. Reforme se sprovođe kao predstava za međunarodnu zajednicu, bez stvarne političke odlučnosti. Pod međunarodnim pritiskom se donose unaprijedeni zakoni koji se suštinski ne sprovode, a rezultati se u najboljem slučaju predstavljaju kroz nerijetko obmanjujuće statistike.

Na polju prevencije su formirane specijalizovane antikorupcijske agencije neotporne na političke uticaje i nespremne na dosljednu primjenu zakona onda kada ona znači suprotstavljanje nosiocima političke i društvene moći. U Sjevernoj Makedoniji je 2019. izabran novi savestan ovakva agencije, što je ishodovalo velikim podizanjem očekivanja javnosti, ne efekti rada ove agencije se tek očekuju i zavise od finansij-

ske potpore za njen rad i njene povezanosti sa drugim antikorupcijskim institucijama.

Pristup informacijama, kao preduслов за borbu protiv korupcije, nije još uvijek dovoljno garantovan u svim državama, a u nekim, poput Crne Gore, primjetne su tendencije daljeg ograničavanja.

Represivni odgovor na korupciju i organizovani kriminal ima jednako loše rezultate. Primjetan je nesrazmjer između problema kriminala i korupcije koje označavaju međunarodni izvještaji i percepcije javnosti, i broja slučajeva koji se zaista detektuju i procesuiraju u praksi. Postoje ozbiljne sumnje u uticaj politike i izvršne vlasti na sprovođenje istraga, oličene u prigodnom „curenju informacija“ ili dirigovanom pokretanju istraga od strane ministra ili predsjednika u Srbiji.

Na kraju, i taj manji broj slučajeva koji biva otkriven, istražen i dođe do konačne sudske odluke, zahvaljujući blagoj kaznenoj politici šalje društvu poruku da se korupcija i kriminal isplate.

1.

NOVI PREGOVARAČKI OKVIR KAO ŠANSA ZA FOKUS NA DEMOKRATSKE INSTITUCIJE I VLADAVINU PRAVA

Države Zapadnog Balkana treba da prihvate novu metodologiju pregovora i posvećeno prijstupu razvoju novog pregovaračkog okvira, s posebnim fokusom na fundamentalni klaster, tj. mape puta za vladavinu prava i demokratske institucije i javnu upravu.

Države koje tek počinju pregovore mogu dosta naučiti iz grešaka Srbije, a naročito Crne Gore koja je već dostigla zavidan nivo harmonizacije u brojnim oblastima. Formalistički pristup i prepisivanje propisa i direktiva niješu dali željene rezultate i pokazalo se da ni najbolje zakone ne mogu primjenjivati slabe institucije. Procesi pravnog usklađivanja zakonodavstva i izgradnje i snaženja institucija koje ga primjenjuju su kompatibilni, a uspjeh se može postići posvećenim sinhronizovanim djelovanjem na oba polja.

Crna Gora i Srbija se moraju izdici iznad razočaranja i pomalo iznevjerjenih iščekivanja, i prihvati ovo kao šansu za izlazak iz stanja stagnacije i model kroz koji mogu iskazati svoju vrijednost i posvećenost evropskom projektu. Odgovorne političke elite bi morale biti u stanju da razumiju da je kalkulisanje, diplomatsko zatezanje i odlaganje neophodnih reformi dovelo do toga da je jedna šansa već propuštena, i da ta ista vrata neće ponovo biti otvorena. Otvoreni i iskreni pristup, uz prihvatanje reforme pregovaračkog okvira, naročito u fundamentalnom klasteru mogu biti put da se neka nova vrata Evropske unije ponovo odškrinu.

2.

NOVA METODOLOGIJA PRISTUPANJA KAO PROSTOR ZA DIJELJENJE ODGOVORNOSTI

Novi pristup pregovorima je i nova šansa vlastima u državama regiona da utiču na zainteresovanost i odgovornost političkih predstavnika, civilnog društva, poslovne zajednice i građana za proces evropske integracije.

Za one koji se pripremaju ili počinju pregovore, trenutak je da uspostave nove i učinkovite mehanizme za uključivanje svih sektora društva u proces, dijeljenje tereta i odgovornosti sa činocima izvan izvršne vlasti, naročito s parlamentima.

Za Crnu Goru i Srbiju, ovo je momenat da preispitaju svoje dosadašnje modele i suoče se s teškim pitanjima. Jedno od njih je – kako su vlasti izgubile podršku civilnog društva, medija, proevropskih političkih partija za ovaj najvažniji od svih procesa, i kako da tu podršku i povjerenje povrate.

Novi mehanizmi bi trebalo da predvide i odnose saradnje i mehanizme kontrole, puno otvorenije i inkluzivnije od dosadašnjih formalističkih modela participacije.

3.

KRAJNJE VRIJEME ZA DEMONSTRACIJU STRATEŠKE POSVEĆENOSTI EVROPSKOJ UNIJI

U novoj metodologiji proširenja izraženo je i očekivanje da države kandidati iskažu posvećenost usklađivanju sa vanjskom politikom Unije i da se, u tom kontekstu, spriječe uticaji trećih strana. O kraju tolerisanja politike "sjeđenja na dvije stolice" govori i to da se u fundamentalnom klasteru insistira na vezi između demokratskog i ekonomskog upravljanja.

Krhke balkanske tranzicione demokratije ne mogu jačati demokratske institucije pod ekonomskim i političkim uticajem autoritarnih i nedemokratskih društava. U situaciji nedostatka finansijskih sredstava na širem tržištu, države Zapadnog Balkana ne smiju dozvoliti da njihova potreba za ekonomskim razvojem bude po-

zivnica korozivnom kapitalu, ulaznica za brzi, jeftini i agresivni pristup našim ograničenim resursima. Ekonomski zavisnost po pravilu stvara političku zavisnost, i slabi demokratsku kontrolu i društveni potencijal.

Stratešku opredijeljenost Evropskoj uniji države Zapadnog Balkana moraju demonstrirati i spremnošću da prihvate sva demokratska pravila igre, uključujući i to da se zdravi kapital privlači kroz izgradnju zdravih institucija. Vrijeme je da se prestane sa praksom verbalne posvećenosti Zapadu uz prigodne fotografije, uz istovremeno netransparentno vođenje sumnjivih biznisa s trećim stranama.

4.

JASNA EVROPSKA PERSPEKTIVA, OROČENA I REVERZIBILNA

U cilju vraćanja svog kredibiliteta na Zapadnom Balkanu, Evropska unija mora zaustaviti praksu slanja nekohherentnih i kontradiktornih poruka. Jedan, naravno puno manji, dio odgovornosti za nedostatak napretka u oblasti demokratizacije je svakako i na Uniji, koja je godinama “tapšala po ramenu” regionalne vlasti, hvalila formalni napredak i čvrsto žmurila na izostanak suštinskih rezultata.

Nova metodologija je i nova šansa za povratak uticaja Evropske unije na Zapadnom Balkanu,

kroz bolji, sistematicniji i iskreniji pristup procesu integracije. To podrazumijeva i jasnu evropsku perspektivu za države Zapadnog Balkana, sa dostižnim i motivišućim rokovima, i bez podizanja letvice u toku samog procesa. To znači i jasno i beskompromisno korišćenje mehanizma nagrađivanja uspješnih kandidata i sankcionisanja neuspješnih, kao i suspenziju pregovora bez obzira na dnevnapoličke konsekvene, sa jasnom vizijom krajnjeg i strateškog cilja. To podrazumijeva i otvaranje održivih ekonomskih perspektiva Zapadnog Balkana.

5.

DEESKALACIJA REGIONALNIH TENZIJA KAO PREDUSLOV ZA NAPREDOVANJE

U vremenu zaokupljenost Unije unutrašnjim reformama, u državama Zapadnog Balkana je došlo do rasta nacionalističke retorike, unutrašnje polarizacije, i zaoštravanja bilateralnih odnosa. Izgleda da u balkanske države zaboravile nebrojeno puta ponovljenu poruku – da su regionalna saradnja, pomirenje i stabilnost ključne za evropske integracije. I u novoj metodologiji proširenja ističe se da zapadnobalkanski lideri moraju pokazati dalje napore da ojačaju regionalnu saradnju i dobrosusjedske odnose kako bi donijeli stabilnost i napredak svojim građanima i uvjerili EU da se region bavi nasleđem svoje prošlosti.

Vrijeme je da države Zapadnog Balkana osiguraju poštovanje principa nemiješanja u unutrašnja pitanja susjeda. O otvorenim regionalnim pitanjima se mora komunicirati, i problemi se moraju rješavati kroz diplomatske i političke mehanizme saradnje, a ne kroz zapaljive poruke poslate preko glasnika u lojalnim medijima. Osjetljivost naših društava, institucija i procesa na regionalne potrese i uticaje razlog je zbog koga Evropi moramo dokazati da smo zreli da samostalno rješavamo i unutrašnje i regionalne probleme.

LITERATURA

Za izradu ovog dokumenta je korišćeno 20 analiza koji su istraživački timovi iz NVO CRTA, Metamorfozis pondacija, „Zašto ne?” i CDT pripremili i objavili u okviru istaživanja ispunjenosti političkih kriterijuma EU u oblastima:

IZBORI

Milica Kovačević “Put ka stabilizaciji ili radikalizaciji politike?”, CDT, Crna Gora

Željka Cvejin “Izbori u Srbiji – Simulacija demokratije”, CRTA, Srbija

Denis Čarkadžић “Izbori u BiH: Presude evropskih i domaćih sudova i dalje neimplementirane”, Zašto Ne?, Bosna i Hercegovina

Teofil Blaževski, Goran Rizaov “Изборниот систем останува извор на криза во Северна Македонија”, Metamorfozis, Sjeverna Makedonija

PRAVOSUĐE

Biljana Papović “Pravosuđe u sjenci uzastopnih mandata”, CDT, Crna Gora

Vladana Jaraković “Pravosude u Srbiji: Nezavisnost na čekanju”, CRTA, Srbija

Aida Ajanović “Pravosuđe: Reformske izazovi i trenutno stanje”, Zašto Ne?, Bosna i Hercegovina

Teofil Blaževski, Goran Rizaov “Реформи во правосудството: Законите донесени, ЕУ задоволна, експерти со поделени мислења” Metamorfozis, Sjeverna Makedonija

BORBA PROTIV KORUPCIJE I ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Biljana Papović “Stanje u oblasti organizovanog kriminala i korupcije – Sistem koji koči sam sebel!”, CDT Crna Gora

Željka Cvejin “Korupcija i organizovani criminal u Srbiji - koliko košta integritet?”, CRTA, Srbija

Teofil Blaževski, Goran Rizaov ‘Реформи во антикорупцијата и борбата против организираниот криминал: Антикорупциската комисија – едно од малкуте светла во тунелот” Metamorfozis, Sjeverna Makedonija

Uglješa Vuković “Korupcija u BiH: Zašto je neophodna promjena reformske paradigme”, Zašto ne?, Bosna i Hercegovina

REFORMA JAVNE UPRAVE

Biljana Papovic, Milena Gvozdenović „Reforma javne uprave: Kako mora, ali ne i kako treba”, CDT Crna Gora

Miša Bojović “Papir po papir-podanik: Osvrt na reformu javne uprave”, CRTA, Srbija

Uglješa Vuković “Javna uprava: Reformske izazovi i trenutno stanje”, Zašto ne?, Bosna i Hercegovina

“Реформи во јавната администрација: Мерит системот и натаму проблем, дигитализацијата на услугите напредува”, Metamorfozis, Sjeverna Makedonija

MEDIJI

Milica Bogdanović “Teško vrijeme za medije” CDT, Crna Gora
Vladana Jaraković “Mediji u Srbiji: U odbrani postojećeg stanja”, CRTA, Srbija

Anida Sokol “Medijska slobode u BiH”, Zašto ne?, Bosna i Hercegovina

Teofil Blaževski, Goran Rizaov “Реформа во медиумите: пред вратите на ново заробување на медиумите”, Metamorfozis, Sjeverna Makedonija

Zahvaljujemo Balkanskom fondu za demokratiju i Ambasadi Kraljevine Norveške na povjerenju i finansijskoj podršci.

20.
GODINA

CENTAR ZA
DEMOKRATSKU
TRANZICIJU

Moskovska 153, 81000 Podgorica, Crna Gora
cdt@cdtmn.org | www.cdtmn.org

